

ADÓSSÁGBOMBA

Az utóbbi évtizedek sajtónyelvében az **adósságbomba** főnév, amelynek angol eredetije (*debt bomb*) 1982-ben jött létre az amerikai Time magazinban, az eladósodottság terhét megjelenítő szóképként szerepel:

- *A robbanás előtt álló **adósságbomba** keletkezésének politikai oka is van.*
- *Nem sikerül hatástalanítani a nemzetközi **adósságbombát**.*

Az adósságbomba virtuális robbanószerkezet, de ugyanúgy ketyeg, mint a valóságos időzített bomba, amelyet szabályozható gyújtószerkezete előre megállapított időpontban robbant fel:

- *Tovább ketyeg az **adósságbomba**.*
- *Ketyeg az újabb időzített **adósságbomba**.*

Az *adósságbomba* tipikus jelzője a *ketyegő*:

- *Ketyegő **adósságbombát** emlegetett.*
- *A ketyegő **adósságbomba** a későbbi kibontakozást veszélyezteti.*

Olykor a bomba robbanására is sor kerül:

- *Ketyeg az **adósságbomba**, néhol fel is robban.*
- *Nem vesszük komolyan az **adósságbombát**. Meg akarjuk várni, amíg felrobban.*

AGYKÖD

Ez a szó többek között azokban a szövegekben fordul elő, amelyek a Covid szövődményeivel foglalkoznak. A kutatások szerint ez a betegség hosszú távon károsíthatja az agyat. Vannak, akik hónapokkal a koronavírussal való megbetegedés után azt tapasztalják, hogy memóriaproblémáik vannak, hangulatváltozásokkal küzdenek, úgynevezett mentális kód vagy **agyköd** telepedik rájuk.

A koronavírus ilyenkor az orr tetején levő szaglógumón keresztül jut az agyba. Mindegyik agyféltekében van egy szaglógumó, ezek mitrális sejteken keresztül kapcsolódhatnak egymáshoz. A koronavírus behatolásának részben az a következménye, hogy a beteg átmenetileg vagy tartósan elveszti szaglóérékét, másrészt agyának tompulása következik be. A vírus megfertőzi a vérereket bélelő sejteket. Amikor az immunrendszer ezeket a fertőzött sejteket veszi célba, véletlenül elpusztíthatja a közeli idegsejteket, és emiatt neurológiai problémák lépnek fel.

Az agyköd olyan állapotot jelöl, amikor lelassul az ember gondolkodása, hiába próbál visszaemlékezni valamire, nem sikerül, az illetőnek csak elmosódott, homályos gondolatai vannak. Ilyesmivel, az agy elködösödésével már a Covid előtt is szembesülhetett az ember, bizonyos gyógyszerek, többek között antibiotikumok és antidepresszánsok hatására, erősen lázas állapot következteben, vagy más időzónába való utazás kísérő jelenségeként nem tudott tisztán gondolkodni. Ezek csak ideig-óráig tartó zavarok, a körülmények rendeződésével maguktól elmúlnak. A Covidon átesett személy hónapok múlva is azzal szembesülhet, hogy gondolkodása és memóriája nem a régi.

Az *agyköd* nem tudományos megnevezés, nem szerepel betegségként az orvosi szakirodalomban, de azért oda kell figyelni a tüneteire és a hatásaira. Ez a tünet lehet figyelemzavar, a memória csökkenése, alvászavar, a megfelelő gondolkodás képtelensége stb.

Az agyköd inkább olyan problémára való bizalmas stílusú utalásnak tekinthető, amelyet mentális funkcióikról észlelnek az emberek. Azt mondjuk, hogy az agyköd nem betegség, de a kezelés során meg kell találni a vele kapcsolatos panaszok (depresszió, szorongásos zavarok, alvászavarok) hátterében rejlő rendellenességet. Ez a rendellenesség valójában előhírnöke lehet más betegségeknek. Az agyköd a demencia (a szellemi leépülés) korai jelének is számíthat, amikor még nem hatalmasodott el az emberben. A demencia jelei önállóan is jelentkezhetnek, amikor azt tapasztalják az emberek, hogy nem tudnak olyan jól gondolkodni, mint korábban.

AGYZSIBBASZTÓ

Ezzel a különös melléknévvel olyan műalkotásokat és más dolgokat minősítenek a beszélők, amilyenektől szinte megáll az ember esze:

- *Átlépte a 10 milliárd megtekintést a világ legnézettebb, agyzsibbasztó videója.*
- *Agyzsibbasztó komédia lett az új magyar film.*
- *Agyzsibbasztó reklámmal támad a CBA.*

A szó utótagja a *zsibbaszt*, illetve a *zsibbad* igével van összefüggésben. A zsibbadtság állapotába való juttatás vagy kerülés egyrészt testrésze, rendszerint végtagra vonatkozik (ennek során főleg vérkeringési zavar miatt átmeneti, felületi érzéstelenülés, kisebb-nagyobb mozgatási nehézség kíséretében bizsergő, zsongító fizi-

kai érzés jelentkezik az emberben), másrészt lelki, szellemi bénultságra, tehetetlenségre, érzéketlenségre, lelki, szellemi zsidbadtságra.

Főnévként az *agyzsibbasztó* szó általában olyan élményforrásra utal, amely szellemi bénultságot, érzéketlenséget okoz:

- *A közös filmjüket úgyis megnézem, megnézzük, agyzsibbasztónak jó lesz.*
- *Maga a film persze nem váltja meg a világot, de kellemes agyzsibbasztónak, búfelejtőnek, szórakoztató műnek tökéletesen alkalmas.*

Az agyzsibbasztás eszköze fogasztási cikk is lehet:

- *Este valahol megihatnánk valami agyzsibbasztót!*
- *Milyen agyzsibbasztót rendeltek mára?*

AKKUŐR

A magyar nyelvben igen sok olyan összetett szó használatos, amelynek az *őr* főnév az utótagja. Ezek rendszerint olyan személyre vonatkoznak, aki valamit vagy valakiket őriz, felügyel: *börtönőr, csendőr, éjjeliőr, ellenőr, erdőőr, fegyőr, fogházőr, folyamőr, gátőr, halőr, határőr, járőr, kapuőr, koronaőr, mezőőr, munkásőr, nemzetőr, palotaőr, pályaőr, parkőr, partőr, pecsétőr, pénzügyőr, polgárőr, rendőr, sorompóőr, teremőr, testőr, toronyőr, tűzőr, útőr, vadőr, vagyionőr, váltóőr, vámőr, zsilipőr.* Például a **börtönőr** börtönbe zárt rabokra felügyelő fegyveres személy, a **mezőőr** (vagy csősz) a mezei termények, ültetvények, vetések stb. őrzésére alkalmazott személy, a **pályaőr** vasútpályának rövidebb szakaszán a forgalomra és a pálya állapotára felügyelő vasúti alkalmazott, a **teremőr** kiállítási, múzeumi termék, értékek őrzésével, a rendre való felügyelettel megbízott személy stb.

Tőlük eltérően az **akkuőr** nem személyre utal, hanem dologra, mégpedig készülékre. Az akkumulátorok töltési-kisütési karakterisztikáját vizsgáló berendezésről van szó. Segítségével töltés és kisütés közben felügyelni lehet az akkumulátorokat, és karakterisztikájuknak megfelelően a töltés befejeztével lekapcsolni róluk a töltőt. Az akkuőr más töltőkre is rákapcsolható, de saját töltő és kisütő része is van, valamint hőmérséklet- és feszültségkarakterisztikát is lehet vele mérni. Az akkuőr a túltöltésről és a rongálódástól védi az akkumulátort. Ajánlatos, hogy hőmérséklet-karakterisztika szerint töltsük az akkumulátort, mert 45 fok felett maradandóan károsodhat, és ha a töltő nem érzékeli a feszültségcsúcsot, akkor túltölti.

Az *akkuőr* szó nem társtalan, az *őr*- előtagú összetételek közt akad néhány olyan, amely nem személlyel kapcsolatos: őrszoba (az a helyiség, amelyben a katonai vagy közbiztonsági szerveknek, főleg a rendőrségnek őrszolgálatot teljesítő tagjai állandó ügyeletet tartanak, és amelyben az egyes őrhelyeken szolgálatot teljesítők szolgálatuk előtt és után tartózkodnak), őrhajó (vízi őrszolgálatot ellátó kis méretű hadihajó, illetve nagyobb tengeri kikötőkben a hajók kikötésének és eltávozásának rendjét ellenőrző hajó), őrnaszád (a partvédelemben és folyamokon használt kisebb, gyors járatú hadihajó), őrház (a vasútvonalak mentén épített kis épület, amely a vasúti őrszolgálati kötelességének ellátásához szükséges helyiségeket és berendezéseket, esetleg lakását foglalja magában), őrláng (az utcai gázlámpában folyton égő kis lángocskák, melytől a lámpagyújtogató pálcájának érintésére meggyúl a gázégő) stb.

ÁLOMCHATÁR

Az **álomhatár** főnév már több mint egy évszázada felbukkant nyelvünkben, de évtizedekig csak szórványosan fordult elő. Máig ható töretlen népszerűsége a hatvanas években vette kezdetét egy sajátos jelentéstartalom hordozójaként. Rendszerint olyan ideális mennyiséget, teljesítményt, értéket jelölnek vele a beszélők, amelynek elérése fontos lehet, kihívást jelent:

- Megdőlt az öt másodperces **álomhatár** gyorsmászásban. Az indonéz Veddriq Leonardo az első férfi gyorsmászó a világon, aki öt másodpercen belül repesztett fel a 15 méter magas gyorsmászó falon.
- Az Apple átlépte a 700 milliárd dolláros **álomhatárt**. • Újjászülött az időalagútban és áttörné az **álomhatárt** a debreceni atléta.

Az álomhatár áttörése, illetve elérése nem mindig sikerül:

- Ezúttal sem jött össze a kerek 40-es **álomhatár**, alig 39,5 Celsius-fokot mértek vasárnap Dévaványán.
- A száz válogatottság évtizedeken keresztül elérhetetlen **álomhatár** volt a magyar labdarúgók számára.
- Telt ház volt a Csekén, mégsem lett meg az 1 tonnás **álomhatár** a tatai horgászversenyen.

ARCVAKSÁG

Hosszú interjút készített Brad Pitt-tel a GQ divatlap. Ebben a sztár azt állítja, hogy arcvakságban szenved, de környezete nem hisz neki. Sokan egyszerűen önelégültnek és bunkónak tartják, aki azért nem ismer fel senkit, mert nem törődik másokkal. Pedig